

EN ØYEBLIKKETS ÆRLIGE FORFØRER?

Regissør Thaddeus Strassberger og musikalsk leder Patrik Ringborg i samtale med Terje Mosnes

HISTORIEN vil ha det til at Mozart fikk på plass de siste notene til Don Giovanni først dagen før urpremieren 29. oktober 1787, eller enda verre: På selve premieredagen. Det er grunn til å anta at selv den feirede komponisten må ha kjent deadlinekloa krafse før begivenheten i Praha.

Spol fram til Bjørvika, mars 2014. Tolv dager før premieren i Oslo er det ingen deadlinestress å spore hos regissør Thaddeus Strassberger og dirigent Patrik Ringborg. En lang prøvedag er nettopp over, og sammen med sangere, kor og et betydelig antall representanter for annen operafaglig spisskompetanse har de to føyd enda noen brikker på plass i det komplekse samspillet av lyd, lys og bevegelse som gjør en opera til en operaforestilling. Ikke alle utfordringer er ferdig taklet, bevares, men fortsatt er det mange prøvetimer igjen, og både dirigent- og regissørskuldre er beroligende lave der de to nøkkelmennene inntar det nøkterne møterommet «Tornerose» og villig vekk reflekterer over hvilken Don Giovanni de ønsker at publikum skal ta med seg ut i kvelden etter endt forestilling.

DON GIOVANNI SOM EN ØYEBLIKKETS MANN

For legendefiguren Don Giovanni, eller Don Juan, er åpen for tolkning. Er han en uimotståelig sjarmerende kvinnebetvinger og adelig frifant som vi kan like, kanskje misunne litt og i all hemmelighet beundre? Eller skal vi diagnostisere ham som en voldelig, sexavhengig rundbrenner uten evne til å elske, en avstumpet overklasseramp som bare fortjener vår forakt, eventuelt medynk hvis vi definerer ham som syk?

Strassberger vet hva han synes.

– Don Giovanni er én, eller kanskje noe, som publikum bør gjenkjenne, både hos seg selv og som noe som eksisterer utenfor dem selv, begynner han og er ikke med på at den mytiske figuren utelukkende er drevet av sykkelig erobringstrang.

– Nei, jeg tror Don Giovanni er en mann som elsker ideen om å leve ubeskjemmet i øyeblikket, uten å dra på en fortid eller bekymre seg om en fremtid, fortsetter han. – Alle de andre rollefigurene lever i fortiden eller snakker om det som skal skje, men Don Giovanni lever helt og holdent i nuet, uten refleksjon, metaforer eller poesi omkring gjerningene sine. Han er svært ærlig, og jeg tror han elsker hvert sekund av det han holder på med.

– *Ser du ham som en opprører mot en knugende samfunnsmoral og hyklerske regler for sømmelig adferd?*

– Don Giovanni er ikke mot noe som eksisterer, han er for en ny måte å leve på, løst fra fortidens verdier, svarer Strassberger og trekker en original sammenlikning: – Han er som en Messias, en som skaper en ny måte å leve på. Slik vi snakker om verden før og etter Kristi fødsel, kan vi snakke om verden før og etter Don Giovanni.

– *Hva med Don Giovannis forhold til moral og moralske ansvar for egne handlinger?*

– Jeg tror han mener at moral bare eksisterer hvis du tror på hele den rådende, altomfattende samfunnsstrukturen. Lever du utenfor dette samfunnet, bryter du heller ikke dets regler. Du anerkjenner rett og slett ikke at disse reglene finnes.

Patrik Ringborg nikker: – Å spørre om Don Giovannis moral, innebærer at vi må måle den mot noe som ikke er hans verden eller virkelighet, sier han. – Don Giovanni er sånn sett ikke umoralsk, men kanskje amoralsk.

– Ifølge legenden hadde han ligget med om lag 1000 forskjellige kvinner rundt om i Europa og rundt 1000 til i Spania alene ...– 2064 ved forestillingens begynnelse, presiserer Ringborg, – og det kan ha blitt enda flere i løpet av den. Jeg regnet på det, og kom til at det skulle en ny kvinne hver tredje dag i 20 år ...

– ... og fordi de fleste operaskikkelser lyver for hverandre og seg selv hele tiden, mens Don Giovanni er ganske ærlig, heller jeg i retning av å tro på ham, fullfører Strassberger.

BALANSEN MELLOM LIV OG DØD

Oppsetningen av Mozarts mest dramatiske opera er Thaddeus Strassberger og Patrik Ringborgs første samarbeid. Fundamentet la de da de møttes i London i fjor for å diskutere hvilken versjon av operaen de skulle velge, og Ringborg forteller at det var viktig for ham å beholde den «lange» slutten fra Wien-versjonen, i motsetning til Praha-versjonen som slutter brått med Don Giovannis voldsomme død.

– Og jeg la også vekt på at vi måtte finne en god balanse mellom det morsomme og det alvorlige i dette verket, som jo er mer spekket med drama, liv og død enn noen annen Mozart-opera, sier han.

– *Mozart legger inn flere musikalske sitater i «Don Giovanni», både fra Figaros bryllup og fra et par av sine samtidige komponistkollegaer?*

– Ja, det var vanlig å gjøre det på den tiden. Det han siterer, var kjente slagere, melodier som alle kjente, og det at han siterer seg selv, gjør det hele litt ekstra morsomt.

– *En skikk vi ikke er like vant til i dagens musikkteater?*

– Njaa ... I tillegg til å dirigere, kommer jeg til å spille hammerklaver under forestillingen, og den som hører etter hva jeg spiller, kan nok komme til å oppdage ganske mange andre sitater også, sier Ringborg med et lurt glimt i øyet.

MYTOLOGISK SAMTID

Legenden om adelsmannen/forføreren/libertineren Don Giovanni/Don Juan er atskillig eldre enn Mozarts opera, og har gitt støtet til flere fortellinger lagt til ulike tidsperioder. I Strassbergers valg av tid og sted inngår så vel tradisjonelt spansk hverdagsliv som moderne teknologi (mobiltelefoner) sammen med kvinnemoter som minner om Jackie Kennedy på 1960-tallet.

– Jeg tror vi har laget vår egen tidsepoke, sier han, – kall det en slags «mytologisk» samtid.

– *Si litt om hvordan dere samarbeider. Kom dere hit med resultatet av London-møtet som en streng oppskrift, eller skjer det store forandringer underveis i prøveprosessen?*

Strassberger: – Jeg kom hit med en plan og ganske klart utformede scener, og etter at jeg ble kjent med besetningen, er fortsatt det meste intakt. Men noe av det mest spennende ved dette huset er jo at en regissør og en dirigent som jobber sammen har mulighet til å prøve ut en million muligheter. Så vi kaster ball hele tida: «Hvis du gjør det sånn der, åpner det for at jeg kan gjøre

det på en annen måte her ...», sånn holder vi på hele tiden.

Ringborg: – Jeg hadde jo forberedt notene for orkesteret – dynamikk, artikulasjon, strøk – før jeg kom hit, og selv om det alltid er rom for nye ideer fra for eksempel sangerne, er det ikke sånn at jeg lager meg en oppfatning av hvordan jeg vil ha musikken først etter å ha truffet dem. Utfordringen for meg er først og fremst å få de klangene og fraseringene jeg ønsker. Det er så fort gjort å havne i en slags mainstream, men vi vet mye om hvordan denne musikken ble spilt på Mozarts tid og hvilke rammer vi kan bevege oss innenfor.

– Her dere sitter nå, snaut to uker før premieren: Ser dere det ferdige resultatet for dere? Eller kan det fortsatt komme overraskelser?

Strassberger: – Klart det fortsatt kan komme overraskelser. Men jeg føler at vi har grep om de fleste elementene, bortsett fra det aller siste: Publikumsreaksjonene på premieren. Kommer de til å le der vi tror? Kommer de til å like grepene våre? Publikumsreaksjoner er viktige elementer i enhver forestilling. Men ja, jeg kan se for meg det ferdige resultatet. Det som vi – regissør og dirigent – forsøker gjennom hele prøveperioden, er å samle og konsentrere all energien inn mot ett punkt. Tenk deg forestillingen som en laserstråle som til å begynne med sender ut masse lys i alle retninger, og som vi, prøve for prøve, samler og konsentrerer inntil den, på selve premierekvelden, står der som en helstøpt stilistisk og estetisk visjon.

– Og så, når Don Giovanni står der og dirrer, ferdig justert, setter dere kursen mot nye oppgaver?

– For meg er det *Die Frau ohne Schatten*, *Daphne* og

Rosenkavaleren i Kassel og Göteborg i løpet av fem måneder, sier Ringborg, som også har to svenske uroppføringer av operaer på programmet for sesongen 2015/2016.

– Jeg skal til Jekaterinburg i Russland med Philip Glass' *Satyagraha* og deretter til London og Royal Opera House Covent Garden for å sette opp *I due Foscari* med Placido Domingo. Jeg bor i London nå, men det blir første gang i hele min karriere at jeg skal jobbe i samme by som jeg bor i. Det gleder jeg meg til, slutter Strassberger.